

Vuxna personer med missbruks- och beroende- problem och övriga vuxna - insatser Statistikår 2010

SO0202, SO0207, SO0208 och SO0209

A Allmänna uppgifter

A.1 Ämnesområde

Socialtjänst

A.2 Statistikområde

Individ- och familjeomsorg

A.3 SOS-klassificering

Statistikprodukten ingår i Sveriges officiella statistik

För undersökningar som ingår i Sveriges officiella statistik gäller särskilda regler när det gäller kvalitet och tillgänglighet, se Förordningen om den officiella statistiken (2001:100).

A.4 Statistikansvarig

Myndighet/organisation: Socialstyrelsen
Postadress: 106 30 Stockholm
Besöksadress: Rålambsvägen 3, Stockholm
Kontaktperson: Barbro Engdahl
Telefon: 075 - 247 36 11
Telefax: 075 - 247 35 63
E-post:
Barbro.Engdahl@socialstyrelsen.se

A.5 Statistikproducent

Myndighet/organisation: Statistiska centralbyrån (SCB)
Postadress: Box 24300
104 51 Stockholm
Besöksadress: Karlavägen 100, Stockholm
Kontaktperson: My Raquette
Telefon: 08 - 506 940 00
Telefax: 08 - 661 52 61

Myndighet/organisation: Statens institutionsstyrelse (SiS)
Postadress: Box 16363,103 26 Stockholm
Besöksadress: Drottninggatan 29, Stockholm
Kontaktperson: Linda Knutsdotter
Telefon: 08 - 453 40 00
Telefax:08 - 661 52 61
E-post: linda.knutsdotter@stat-inst.se

A.6 Uppgiftsskyldighet

Uppgifterna samlas in med stöd av lagen (2001:99) om den officiella statistiken och förordning (SFS 2001: 100) om den officiella statistiken. Socialnämnderna är skyldiga att lämna uppgifter till undersökningen om insatser enligt lagen (1988:870) om vård av missbrukare i vissa fall (LVM) och enligt förordning (1981:1370) om skyldighet för socialnämnd att lämna statistiska uppgifter, senast ändrad i förordning (2001:942) om skyldighet för socialnämnd att lämna statistiska uppgifter.

A.7 Sekretess och regler för behandling av personuppgifter

I myndigheternas särskilda verksamhet för framställning av statistik gäller sekretess enligt 24 kap. 8 § offentlighets- och sekretesslagen (2009:400). Vid automatiserad behandling av personuppgifter gäller reglerna i personuppgiftslagen (1998:204). På statistikområdet finns dessutom särskilda regler för personuppgiftsbehandling i lagen (2001:99) och förordningen (2001:100) om den officiella statistiken.

A.8 Gallringsföreskrifter

För frivillig vård gallras insamlingsblanketter efter ett års lagring. Mängddataregistret gallras inte.

För tvångsvårdsstatistiken gäller Riksarkivets föreskrifter om gallring hos Socialstyrelsen, beslutade den 14 augusti 2001 (RA-MS 2001:40). Enligt 2 § gallras inte individdataregistret. Däremot sker det gallring enligt 3 § primäruppgifter efter tre år.

A.9 EU-reglering

Det råder ingen reglering på EU-nivå.

A.10 Syfte och historik

Syftet är att beskriva omfattningen av vårdinsatser för vuxna personer med missbruks- och beroendeproblem. De frivilliga insatserna som ges enligt socialtjänstlagen (SoL) 4 kap 1 § består i huvudsak av bistånd som avser boende, individuellt behovsprövade insatser, frivillig institutionsvård och familjehems-vård. Insatserna inom tvångsvård på institution enligt LVM består av ansökningar, omedelbart omhändertaganden och utskrivningar.

Socialstyrelsen har publicerat officiell statistik om insatser till vuxna personer med missbruks- och beroendeproblem sedan statistikår 1994, och denna statistik har bestått av insatser inom tvångsvården på institution enligt LVM. Tidigare publicerades statistiken av Statistiska centralbyrån i *Statistiska meddelanden*, serie S.I. Statistiken i sin nuvarande form publiceras sedan 1998.

Statistiken över insatser för övriga vuxna innehåller uppgifter om de frivilliga insatserna som ges enligt socialtjänstlagen (SoL) 4 kap 1 §. Insatserna består av bistånd som avser boende, individuellt behovsprövade öppna insatser, frivillig institutionsvård och familjehemsvård. Denna insamling började år 1998, men gruppen fick en annan definition från och med statistikår 2007.

A.11 Statistikanvändning

Statistiken används av statliga och kommunala myndigheter för att planera, utvärdera och följa upp verksamheten. Den ger även underlag för forskning, opinionsbildning och politisk verksamhet.

A.12 Uppläggning och genomförande

Statistiken är en sammanställning av fyra olika undersökningar. Samtliga är totalundersökningar.

Den första undersökningen (SO0202) omfattar insatser enligt SoL som ges till vuxna med missbruks- och beroendeproblem inom socialtjänstens individ- och familjeomsorg i Sveriges 290 kommuner. Insatser som undersöks är bistånd som avser boende, individuellt behovsprövade öppna insatser, frivillig institutionsvård och familjehemsvård.

Den andra undersökningen (SO0208) är en sammanställning av uppgifterna från KIA-systemet, ett rapporteringssystem som används av Statens institutionsstyrelse (SiS). Sammanställningen avser samtliga personer som omfattas av ansökan och/eller utskrivning. Det inbegriper dels personer som enbart är föremål för ansökan men inte blir föremål för LVM-vård, men även personer som får LVM-vård efter ansökan och sedermera blir utskrivna.

Den tredje undersökningen (SO0207) omfattar domar från förvaltningsrätter och beslut om omedelbart omhändertagande, och avser samtliga förvaltningsrätter i riket. Undersökningen sker kvartalsvis och sammanställs årligen av Statistiska centralbyrån (SCB).

Den fjärde undersökningen (SO0209) handlar om insatser enligt SoL som ges till övriga vuxna inom socialtjänstens individ- och familjeomsorg i Sveriges 290 kommuner. Insatserna som undersöks är bistånd som avser boende, individuellt behovsprövade öppna insatser, frivillig institutionsvård och familjehemsvård.

A.13 Internationell rapportering

A.14 Planerade förändringar i kommande undersökningar

I undersökningarna som omfattar insatser enligt SoL (SO0202 och SO0209) kommer det under statistikår 2011 att införas en differentiering av uppgifter om bistånd som avser boende. Bistånd som avser boende kommer redovisas i tre

olika nivåer: akut boende, mellanformer och sociala kontrakt.

B Kvalitetsdeklaration

B.0 Inledning

Syftet med statistiken är att kontinuerligt ge socialtjänsten kunskapsunderlag för att kunna följa upp, utvärdera och utveckla individ- och familjeomsorgs-verksamheten i förhållande till de uppsatta målen. Statistiken ger även underlag för forskning, opinionsbildning och politisk verksamhet.

Statistikens första del avser vuxna personer som har problem som är relaterade till eget missbruk, och som av socialtjänsten får individuellt behovsprövade insatser enligt SoL som syftar till att avhjälpa eller lindra dessa problem.

Statistikens andra del avser tvångsvård på institution enligt lagen om vård av missbrukare i vissa fall (LVM).

Statistikens tredje del rör förvaltningsrättsdomar och beslut enligt lagen om vård av missbrukare i vissa fall (LVM).

Statistikens fjärde del rör insatser till gruppen *övriga vuxna*. Denna grupp definieras som vuxna personer som är 21 år eller äldre och har problem som **ej** är relaterade till eget missbruk av alkohol, narkotika, läkemedel, lösningsmedel eller kombinationer av dessa och som får individuellt behovsprövade insatser av socialtjänsten enligt SoL. Insatserna syftar till att avhjälpa eller lindra dessa problem.

B.1 Innehåll

1.1 Statistiska målstorheter

Antal personer med insats enligt SoL eller 27 § LVM den 1 november 2010.

Antal inskrivningar under 2010.

Antal insatser enligt SoL under 2010.

Antal boendedygn under 2010.

1.1.1 Objekt och population

Frivilligvård

När det gäller de frivilliga insatserna för både vuxna med missbruksproblem och övriga vuxna används socialtjänsten i alla kommuner som undersökningsenhet. Kommunernas socialtjänst redovisar statistiken på mängdnivå. De redovisar statistik över vuxna med missbruksproblem och övriga vuxna personer som varit i kontakt med kommunens socialtjänst. *Vuxna personer med missbruksproblem* avser personer som är 21 år eller äldre och som har eget missbruksproblem av alkohol, narkotika, läkemedel, lösningsmedel eller kombinationer av dessa, och som får individuellt behovsprövade insatser av socialtjänsten som ska avhjälpa eller lindra dessa problem. Med *övriga vuxna* menas vuxna personer som är 21 år eller äldre och har problem som **ej** är relaterade till eget missbruk av alkohol, narkotika, läkemedel, lösningsmedel eller kombinationer av dessa och som får individuellt behovsprövade insatser av socialtjänsten enligt SoL.

Tvångsvård

Tvångsvården enligt LVM gäller endast inom missbruksområdet. För denna insamling används som undersökningsenhet dels förvaltningsrätter, dels institutioner kallade LVM-hem eller hem för vård eller boende (HVB) där vederbörande tvångsvårdats enligt LVM. I dessa fall är populationen de intagna på institution enligt lagen om vård av missbrukare i vissa fall (LVM).

1.1.2 Variabler

Antal personer med insats den 1 november 2010 fördelas på födelseår och kön.

Antal inskrivningar under året redovisas för kvinnor och män.

Antal beviljade boendedygn under året redovisas för kvinnor och män.

Antal beviljade individuellt behovsprövade öppna insatser under året .

Antal personer med beslut om frivillig institutionsvård under året fördelas på kön.

Antal beviljade vårddygn på frivillig institutionsvård fördelas på kvinnor och män samt på typ av vårdgivare.

Typ av vårdgivare fördelas på 1) offentlig, 2) privat eller enskild och 3) privat/enskild delad med offentlig vårdgivare.

Antal beviljade vårddygn på familjehemsvård enligt SoL och enligt LVM redovisas för kvinnor och män.

Antal tvångsintagna personer enligt LVM den 1 november 2010 fördelas på kön.

Antal ansökningar fördelas på bifallna respektive avslagna ansökningar, typ av indikation om vård och typ av missbruksmedel.

Typ av indikation fördelas på risk för att skada sin egen hälsa, risk för att förstöra sitt liv, risk för att skada sig själv och risk för att skada närstående.

Typ av missbruksmedel fördelas på alkohol, narkotika, lösningsmedel, alkohol och narkotika, alkohol och lösningsmedel, narkotika och lösningsmedel samt alkohol, narkotika och lösningsmedel.

Beslut fördelas på fastställda respektive icke fastställda beslut, indikation, prövning, beslutsfattare och missbruksmedel.

Prövning fördelas på prövningar som består och prövningar som upphör.

Beslutsfattare fördelas på länsrätt och socialnämnd.

Härledda variabler¹:

Vårdtiden i antal dagar räknas fram med hjälp av datumen för vårdstart och avslutad tvångsvård, med avdrag för eventuella avvikelседagar. Medelvårdtiden räknas fram med hjälp av det totala antalet vårddagar under året dividerat med totala antalet avslutade vårdtillfällen under året.

Åldern beräknas som statistikår minus födelseår.

1.1.3 Statistiska mått

Totalt antal under 2010.

Antal personer med insats per 10 000 invånare (21–64 år).

Dygn per inskrivning.

Genomsnittligt antal vårddygn per person.

Genomsnittlig vårdtid (dagar).

¹ Härledda variabler finns bara i tvångsvården

1.1.4 Redovisningsgrupper

Riket.

Län.

Kommun.

Åldersgrupper (frivilliga insatser): 21–24, 25–49, 50–64 och 65 år eller äldre.

Åldersgrupper (tvångsvård): yngre än 18 år, 18–20, 21–24, 25–29, 30–39, 40–49, 50–59, 60–64 och 65 år eller äldre.

1.1.5 Referenstider

Referenstider för denna statistik är *statistikår 2010* och *den 1 november 2010*.

I statistikåret 2010 ingår insatser som beslutades före 2010 men som pågick under referenstiderna.

1.2. Fullständighet

Statistiken beskriver endast insatser till vuxna missbrukare och övriga vuxna som varit i kontakt med kommunens socialtjänst och har fått beslut om insats enligt SoL, eller som har varit föremål för tvångsvård enligt LVM. Därmed omfattas exempelvis inte uppgifter om missbruksvård inom hälso- och sjukvården.

Statistiken rör inte uppgifter om själva behandlingen, dvs. här ingår inga uppgifter om typ av behandling, behandlingens omfattning eller behandlingsutfallet.

Statistiken behandlar inte heller sociodemografiska uppgifter som yrke, social bakgrund, etnicitet, familjeställning, bostadslöshet etc.

B.2 Tillförlitlighet

2.1 Tillförlitlighet totalt

Uppgifterna som ligger till grund för statistiken över insatser för vuxna med missbruks- och beroendeproblem och övriga vuxna kommer från olika uppgiftslämnare såsom socialtjänsten, förvaltningsrätten och Statens institutionsstyrelse. Inom t.ex. socialtjänsten kan uppgiftslämnarna ha olika kompetens och de kan inte alltid bedöma om de uppgifter som inlämnas är rimliga.

Uppgifter om de frivilliga insatserna hämtas för tionde gången från individ- och familjeomsorgen i kommunernas socialtjänst. Olika problem hos vissa uppgiftslämnare har dock bidragit till att uppgifterna inte är helt tillförlitliga. De uppgifter som rör tvångsvårdade personer (individuppgifter) bedöms vara mer tillförlitliga än de som rör den frivilliga vården (mängduppgifter). Inga kända bortfall förekommer i statistiken över tvångsvårdade.

2.2 Osäkerhetskällor

Följande osäkerhetskällor kan identifieras:

- Uppgifter som redovisas som giltiga den 1 november kan i vissa enstaka fall gälla någon annan dag under november månad. Dessvärre går det inte att veta vilka som redovisar på det sättet.
- Vissa kommuner saknar rutiner för sammanställning och inlämnande av data.
- Bedömningen av vilka personer som kommunerna räknar som *vuxna med missbruks- och beroendeproblem* respektive *övriga vuxna* kan varieras mellan kommunerna.
- Insatser inom bistånd som avser boende registreras på olika sätt i olika kommuner.
- I individuellt behovsprövade öppna insatser kan en person ha flera insatser

samtidigt, men det framgår inte av de mängduppgifter som kommunerna lämnar.

- När det gäller familjehem redovisar vissa kommuner även vård i hem med HVB- tillstånd, vilket inte bör ingå i just denna del av statistiken.

2.2.1 Urval

Samtliga insamlingar är totalundersökningar.

2.2.2 Ramtäckning

Det finns inga uppgifter om ramtäckningsproblem.

2.2.3 Mätning

Följande mätninginstrument används för denna statistik:

- Blanketten *Insatser för vuxna personer med missbruksproblem under 2010*. Frågeformulärens innehåll framgår av punkt 1.1.2 Variabler.
- Postbeskrivning till register över ansökan om vård enligt 22 och 23 §§ LVM 2010. Innehållet framgår av punkt 1.1.2 Variabler.
- Postbeskrivning till register över omedelbara omhändertaganden enligt 13 § LVM och beredande av vård enligt 4 § LVM 2010. Innehållet framgår av punkt 1.1.2 Variabler.
- Postbeskrivning till register över utskrivningar av vårdade enligt LVM 2010. Innehållet framgår av punkt 1.1.2 Variabler.
- Blanketten *Insatser för övriga vuxna inom socialtjänstens individ- och familjeomsorg under 2010*.

2.2.4 Svartsbortfall

Tre kommuner har inte lämnat några uppgifter över huvud taget i insamlingen som rör frivilliga insatser för vuxna personer med missbruks- och beroendeproblem. Det har inte framkommit uppgifter om svartsbortfall från Statens institutionsstyrelse (SiS) och förvaltningsrätterna gällande insamlingen som rör uppgifter över tvångsinsatser enligt LVM.

Fyra kommuner har inte lämnat några uppgifter över huvud taget i insamlingen som gäller övriga vuxna. Stockholm har inte lämnat in uppgifter för gruppen övriga vuxna, vilket kan ha betydelse för resultatet på riksnivå.

För en mer utförlig beskrivning av det totala och partiella bortfallet, se sidorna 12 och 13 i rapporten *Insatser år 2010 för vuxna personer med missbruks- och beroendeproblem och för övriga vuxna*.

<http://www.socialstyrelsen.se/Lists/Artikelkatalog/Attachments/18329/2011-5-12.pdf>

2.2.5 Bearbetning

2.2.5.1 Frivilliginsatser för *vuxna med missbruksproblem* och *övriga vuxna*
Uppgifterna om frivilliginsatser kommer från individ- och familjeomsorgen i kommunernas socialtjänst.

Uppgifterna lämnas in elektroniskt. Vid registrering av uppgifter sker ett antal kontroller. Kontrollerna avser inmatning, logiska samband mellan vissa uppgifter, rimlighet och jämförelse med föregående år. Kommuner med något inkonsistens eller avvikelser kontaktas och ombedes att korrigera uppgifter eller lämna en

kommentar. Uppgifter som inte har korrigeras har behandlats som bortfall.

2.2.5.2 Tvångsvårdinsatser

Uppgifterna från SiS

Uppgifterna om tvångsvård lämnas till SCB på CD från SiS, och anpassas och granskas sedan i en VB-applikation. Även dessa uppgifter lagras i en SQL-databas efter en automatisk granskning via logiska kontroller och valida värden.

Uppgifter om intagna 1 nov 2010: Från SiS inkom uppgifter om personer som fanns registrerade hos SiS den 1 nov 2010. Från detta material togs följande poster bort: de som vårdades enligt SoL, de som hade vård i annan form (bl.a. enligt 27 § LVM), de som låg på sjukhus samt de som satt i fängelse. Vissa av posterna från SiS saknade uppgift om missbruksmedel. För samtliga kunde man dock hämta dessa uppgifter från beslut av förvaltningsrätten.

Uppgifter om utskrivningar från LVM under 2010: Detta material kompletterades med behandlingshemskoder och omredigerade personnummer. För vissa poster saknades uppgift om missbruksmedel, men för samtliga kunde man hämta dessa uppgifter från beslut från förvaltningsrätter.

Uppgifter från förvaltningsrätter

Insamlingen från förvaltningsrätter sker kvartalsvis. Förvaltningsrätterna skickar blanketterna till SCB som gör en årlig sammanställning på uppdrag av Socialstyrelsen. Det inkomna materialet granskas manuellt, rättas och kompletteras. Dataregistreringen görs i en VB-applikation och uppgifterna lagras i en SQL-databas. Även vid dataregistreringen görs en automatisk granskning via logiska kontroller och valida värden.

2.2.6 Modellantaganden

När en uppgift saknas har den bortfallskompletterats, dvs. den saknade uppgiften har ersatts med en uppskattad uppgift. I första hand har bortfallskompletteringen gjorts med motsvarande värde från föregående år. Om det inte varit möjligt har kompletteringen gjorts genom att beräkna det genomsnittliga antalet av den efterfrågade variabeln för denna kommungrupp, när det gäller befolkningsstorleken. I uppskattningen används folkmängden mellan 21 och 64 år den 31 december 2010. I tabellerna har bortfallet markerats med "...” på kommunnivå. Det bortfallskompletterade värdet ingår däremot på läns- och riksnivå. Detta gör att de publicerade totalsummorna för län och för riket skiljer sig från dem som man får om man summerar värdena för kommunerna.

2.3 Redovisning av osäkerhetsmått

Det finns inget redovisat säkerhetsmått

B.3 Aktualitet

3.1 Frekvens

Det finns inget redovisat säkerhetsmått.

3.2 Framställningstid

Det räknas med en framställningstid på sju månader från och med att blanketterna skickas till uppgiftslämnarna.

3.3 Punktlighet

Publicerades den 11 maj 2011.

B.4 Jämförbarhet och sammanvändbarhet

4.1 Jämförbarhet över tiden

Jämförelser med tidigare års uppgifter måste till stora delar göras med försiktighet. Före statistikår 1998 bestod denna statistik endast av insatser inom institutionsvård för vuxna med missbruksproblem, och uppgifter inhämtades från vårdinstitutioner och länsrätter. Från och med 1998 inhämtas uppgifter från kommunerna (för frivilligvård) samt från Statens institutionsstyrelse och länsrätter (för tvångsvård). Länsrätter ombildades 2010 till förvaltningsrätter. Jämförelser med uppgifter före statistikår 1998 försvåras ytterligare av att statistiken fått en ny indelning.

För den frivilliga vården har uppgifterna samlats in för tionde gången, men uppgifterna på riks- och länsnivå mellan statistikår 1998 och 2001 innehåller ett mycket stort antal imputerade uppgifter pga. bortfall. Därför bör det gå bättre att jämföra uppgifterna från statistikår 2002 och framåt, beroende på vilken variabel det handlar om. Jämförbarheten genom tiden bör inte göras för inskrivningar i familjehemsvård och beviljade boendedygn i bistånd som avser boende, eftersom inskrivningar och beviljade boendedygn som orsakat kostnader började redovisas till kommunen från och med statistikår 2004. När det gäller gruppen övriga vuxna från 2007 samlas uppgifter om inskrivningar för enbart bistånd som avser boende. Inga uppgifter om inskrivningar samlas in sedan 2007 för frivillig institutionsvård heller familjehemsvård. Fördelningen av uppgifter om vårddygn för frivillig institutionsvård ändrades från och med statistikår 2005. Sedan dess fördelas de på tre typer av vårdgivare: 1) offentlig vårdgivare, 2) privat/enskild vårdgivare och 3) privat/enskild delad med offentlig vårdgivare.

Jämförelser inom tvångsvården på institutioner försvåras av några förändringar som gjordes till 1998 års rapport. Däremot kan uppgifterna inom tvångsvården från åren 1998–2010 jämföras. Nedan listas de huvudförändringar som infördes i statistiken om institutionsvården fr.o.m. 1998 och som ska beaktas inför en jämförelse genom tiden.

- Före statistikår 1998 har uppgifter om vård i hem för vård eller boende insamlats från institutionerna.
- Tidigare ingick personer från 18 år som varit föremål för frivillig institutionsvård i statistiken. Målpopulationen avgränsas dock sedan 1998 till att omfatta personer från 21 års ålder, vilket innebär att antalet vuxna med missbruksproblem blir något lägre än det hade blivit med den gamla åldersavgränsningen (se fotnot i tabell 13).
- Personer i åldern 18–20 år med insatser inom den frivilliga missbruksvården (dvs. undantaget LVM-insatser) ingår fr.o.m. 1998 års statistik i den del av socialtjänststatistiken som beskriver socialtjänstens insatser för barn och unga. Tyvärr går det inte att utläsa hur många de är.
- När insatserna relateras till en viss mättag var datumet tidigare den 31 december. 1998 ändrades det till den 1 november.

Från och med statistikår 2007 publiceras uppgifter om vårddygn (inklusive dagar som vederbörande avvek) i tvångsvården. Det totala antalet beviljade vårddygn i tvångsvård på institution enligt LVM fördelas efter län, kommun och antal vårddygn till kvinnor och män.

4.2 Jämförbarhet mellan grupper

Det är svårt att jämföra statistiken med andra länder eftersom både insamlingsförfarandet och lagregleringarna skiljer sig åt.

4.3 Samanvändbarhet med annan statistik

B.5 Tillgänglighet och förståelighet

5.1 Spridningsformer

Rapporten publiceras i Socialstyrelsens serie *Socialtjänst*. Dessutom finns rapporten tillgänglig på Socialstyrelsens hemsida:

<http://www.socialstyrelsen.se/Lists/Artikelkatalog/Attachments/18329/2011-5-12.pdf>

5.2 Presentation

Publikationen består huvudsakligen av tabeller. Dessutom finns ett inledande kapitel som beskriver bakgrund, definitioner och begrepp, kvalitet, datainsamling och resultat.

5.3 Dokumentation

Sedvanlig registerdokumentation finns för både frivilliga insatser och tvångsvårdsinsatser. Dokumentationen kan beställas från Socialstyrelsen.

5.4 Tillgång till primärmaterial

För frivilligvården gäller att uppgifterna samlas in på aggregerad nivå. Detta ger begränsade möjligheter till specialbearbetningar.

När det gäller tvångsvården finns individbaserade dataregister. Beskrivningen för dessa register hittas i länken

<http://www.socialstyrelsen.se/register/socialtjanstregister/tvangsvardlvm>

5.5 Upplysningstjänster

För ytterligare information om statistiken

Barbro Engdahl

Telefon: 075-247 36 11